

Viešojo administravimo etikos aktualumas

Aleksandras Patapas

Lietuvos teisės universitetas
Ateities 20, LT-2057 Vilnius

*Kai visuomenės gerovės sampratoje ima vyrauti ekonominis faktorius, vertybiniu požiūriu daug aktualesnis tampa ir valstybės tarnautojų elgesio etiškumo vertinimas. Šį padidėjusį dėmesį geriausiai atskleidžia vis dažniau žiniasklaidos organizuojamos diskusijos viešųjų gėrybių administravimo klausimais. Tačiau susidomėjimas viešojo administravimo etiniu aspektu dažniausiai yra precedentinis ir retai peržengia vieno konkretaus atvejo analizės ribas. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, suteiktų įgaliojimų viršijimas, privačių ir viešųjų interesų painiojimas dažnai siejamas tik su įkliuvusio pažeidėjo vardu ir neretai dangstomas ar net pateisinamas priimtų įstatymų spragomis, neva tiesiogiai ar netiesiogiai sudariusiomis prielaidas tokiam piktnaudžiavimui pasireikšti. Nepagrįstai mažai dėmesio skiriama valstybės tarnautojų etiniam lavinimui, jų etinės savimonės ugdymui. Siekiant sugrąžinti pasitikėjimą politine valdžia, pirmenybė teikiama teisiniu būdui, naujais įstatymais vis griežčiau reglamentuojant valstybės tarnautojų veiklą. Tačiau toks veiksmo laisvės ribojimas iš esmės tik skatina tarnautojų vengti atsakomybės ir rodyti kuo mažesnę iniciatyvą. Šiame kontekste A. Palidauskaitės vadovėlis „Viešojo administravimo etika“ yra labai laiku pasirodęs leidinys, reikalingas ne tik studentišškai auditorijai, bet ir valdžios institucijose bei visuomeninėse organizacijose dirbantiems tarnautojams. Siekiant sėkmingai modernizuoti viešojo sektoriaus administravimą, profesinio etinio mąstymo lavinimas neišvengiamai privalo tapti kiekvieno visuomenės tarnautojo savimonės dalimi (Jolanta Palidauskaitė. *Viešojo administravimo etika*. Kaunas: Technologija, 2001, 237p.).*

Knygą sudaro septyni skyriai. Pirmame skyriuje autorė siekia apibrėžti etikos ir viešojo administravimo santykį. Toks bandymas apima bendriausių etikos, moralės, dorovės sąvokų tyrimą, jų turinio analizę ir taikymą viešojo administravimo srityje. Analitinį sąvokų tyrimą sėkmingai papildė istorinis analizės kontekstas: autorė supažindina skaitytoją su pagrindinėmis etinėmis doktrinomis ir viešojo administravimo etikos raida.

Antrame skyriuje pateikiama bendra profesinės etikos samprata, siekiama orientuoti skaitytoją į tam tikrus visuomeninės tarnybos profesinius principus

ir vertybes, glaustai aptariamąs profesionalizacijos etikos specifines problemas. Ši knygos dalis yra visuomenės tarnautojo etinės savimonės pagrindas, kadangi joje lakoniškai ir aiškiai apibrėžiami bendriausi profesinės etikos standartai.

Trečiame skyriuje pateikiama bendroji etinės problemos samprata ir detalios tiriama tokios viešojo administravimo etikos problemos kaip interesų konfliktas, seksualinis priekabiavimas, apgavystė, piktnaudžiavimas, individuali ir sisteminė korupcija. Sveikintina tai, kad šioje dalyje autorė neapsiriboja vien tik sąvokų turinio tyrimu ir apibrėžimais, bet taip pat pateikia konkrečių probleminių situacijų analizę ir bando orientuoti skaitytoją adekvačiai reaguoti, susidūrus su vienokia ar kitokia viešojo administravimo etikos problema. Toks problemų pateikimo būdas turėtų paskatinti skaitytojo dialogą su autore ir ugdyti jo asmeninius sugebėjimus savarankiškai analizuoti etines problemas.

Ketvirtoje vadovėlio dalyje analizuojamos etiško sprendimo ir etinio pagrindimo sąvokos, tiriama etiško sprendimo priėmimo procesas, bandoma pagrįsti tokio sprendimo priėmimo svarbą. Ši knygos dalis yra ypač vertinga praktiniu požiūriu, nes ji leidžia skaitytojui įvertinti visus neetiško sprendimo padarinius ir pateikia detalią etinės problemos sprendimo strategiją, taikytiną profesinėje praktikoje. Tai leidžia vertinti vadovėlį ne tik kaip bendriausių žinių apie viešojo administravimo etiką šaltinį, bet ir kaip tiesioginę praktinę vertę turintį mokslinį leidinį.

Siekiant užkirsti kelią potencialių viešojo administravimo etikos problemų apraiškoms, ypač naudingi gali būti tinkamai parengti profesinės veiklos etikos kodeksai. Penktas knygos skyrius skirtas etikos kodekso tikslų, formos, turinio ir svarbos analizei, dėmesį sutelkiant ties nagrinėjamų kodeksų privalumų ir trūkumų tyrimu. Kritiškas kodeksų praktinio taikymo vertinimas parodo, kad viešojo administravimo etikos problemų negalima išspręsti vien tik remiantis tam tikru profesinės elgsenos taisyklių rinkiniu.

Šeštoje knygos dalyje analizuojami organizacijos kultūros etinis aspektas ir jos etinio klimato samprata, tiriami organizacijos elgsenos modeliai ir raidos problemos. Pagrindinė problema, su kuria susi-

duriame praktikoje, – kaip integruoti etiką į organizacijos veiksmus, kaip ją paversti organizacijos kultūros dalimi? Autorė sėkmingai formuluoja taikytinas praktikoje šio sudėtingo uždavinio sprendimo rekomendacijas.

Septinta knygos dalis skirta politikos etikai. Čia siekiama apibrėžti politikos etikos objektą ir aptarti svarbiausius šios etikos aspektus, analizuojant parlamentarų veiklą ir taip bandant išskirti etinę dimensiją viešojoje politikoje. Autorė siekia pagrįsti ypač didelę politikos etikos svarbą demokratijos sąlygomis.

Apibendrinant galima teigti, kad knyga yra vertinga ir teoriniu, ir praktiniu aspektu, todėl sėkmingai gali būti naudojama ne tik studijoms norint susipažinti su viešojo administravimo etika, bet ir profesinės etikos praktiniams gebėjimams ugdyti. Knyga rodo autorės sugebėjimą remtis įvairiais tyrimų šalti-

niais, apibendrinti surinktą medžiagą ir formuluoti lakoniškus analizuojamų sąvokų apibrėžimus. Vertinant knygą metodologiniu požiūriu, pagirtinas analitinės ir istorinės perspektyvų derinimas, bendriausių sąvokų sąsajos su konkrečiais istoriniais faktais. Knygos struktūra iš esmės logiška, kelia abejonių tik paskutinis skyrius. Siekiant įtraukti politikos etiką į viešojo administravimo etikos vadovėlį, būtina išsamiai pagrįsti viešojo administravimo ir politikos griežto atribojimo neadekvatumą tiek teoriniam, tiek ir praktiniam nūdienos kontekstui. Tačiau net ir labai glaustas politikos etikos tyrimas šiame vadovėlyje parodė ją esant ypač reikšminga etikos mokslo analizės sritimi, kuri akivaizdžiai negali būti laikoma vien tik viešojo administravimo etikos dalimi ir dėl jos specifikos yra verta atskiro tyrinėjimo.

Aleksandras Patapas – Lietuvos teisės universiteto Valstybinio valdymo fakulteto Viešojo administravimo katedros asistentas, humanitarinių mokslų daktaras.
Telefonas +370 5 2714620.
Elektroninis paštas vak@ltu.lt
Apžvalga įteikta redakcijai 2002 m. gruodžio 5 d.

DOI: 10.5755/j01.ppa.0.3.27311